

ANG EKSPLORASYON NG MGA KONSEPTO NG DANGAL AT PURI BATAY SA PANANAW NG MGA PILIPINO

Katrina T. Castillo, Eloisa P. Rementilla, and Darwin C. Runguin, RPsy, RPm
Psychology Department, College of Liberal Arts and Sciences

ABSTRAK

Layunin: Ang pananaliksik na ito ay gumamit ng *qualitative approach* upang malaman ang malinaw na kaugnayan ng mga konsepto ng dangal at puri. Metodo: 140 Pilipino na may edad 18 at pataas ang naging kalahok ng pag-aaral na ito. Ang 128 ay sumagot ng *Thought Listing Questionnaire* habang ang 12 naman ay sumailalim sa *Ginabayang Talakayan*. Ang *audio recording* ng ginabayang talakayan ay itinala at ginamitan ng tematikong pagsusuri. Lagom: Tatlong pangunahing tema ang umusbong para sa dangal, dala para sa puri at isang pangunahing tema para sa integrasyon ng dalawa. Sa dangal, napag-alamang malaki ang nagiging kontribusyon ng mga pamantayan sa lipunan habang ang sa puri naman ay kasarian na parehong hinubog ng kulturang kinagisnan sa Pilipinas. Bukod pa roon, ang pagkakaroon ng antas ng dangal, puri at dignidad ay lumitaw din. Puri ang tinukoy na nasa pinaka panlabas habang ang dignidad ang nasa pinaka-panloob. Ang dangal ay nagsisilbing tagapamagitan ng dalawang naunang konsepto. Parehong naapektuhan ng panlabas na salik ang puri at dangal ngunit sa usapin ng dangal, nakasalalay pa rin sa tao kung paano nya ipropeso ang pananaw ng ibang tao habang ang sa puri ay tuwirang kontrolado ng ibang tao. Ang dignidad ang lumabas na nasa pinakaloob ng isang indibidwal kung saan tanging ang sarili lamang ang maaaring makaapekto nito.

Keywords: dangal, puri, dignidad, hiya, at panlalait

INTRODUKSYON

Ang mga konsepto ng Dangal at Puri ay dalawa sa mga salitang madalas, kung hindi lagi, ay hindi maitangi sa isa't isa. Madalas mapakinggan ang mga salitang ito tuwing tinatalakay ang mga paksa ukol sa katayuang panlipunan, kultura ng isang bansa, trabaho, o disposisyong pangkasarian. Ang mga pariralang, "Sinira mo ang puri ko," at, "Tinanggalan mo ako ng dangal," ay karaniwang ginagamit ng mga Pilipino kahit na hindi malinaw ang mga kahulugan nito sa kanila at ang inklinasyon lamang sa kung ano ang ibig-sabihin ng mga salitang ito batay sa sitwasyon ang tanging nagiging batayan. Gayonpaman, ang kahulugan ng mga salitang dangal puri ay nangangailangan pa rin ng paglilinaw batay sa mga tuntuning kalikasan, pinagkaiba ng isa't isa, at ang salin ng mga ito sa banyagang wikang Ingles.

Sa konteksto ng Sikolohiyang Pilipino, ang mga konsepto ng dangal at puri ay nag-ugat mula sa "karanganan," na isa sa mga *societal values*, kaagapay ang "kalayaan" at "katarungan" (Enriquez, 1994). Ayon kay Salazar (1985), ang puri ay tumutukoy sa pisikal na entidad ng sa wikang Ingles ay *honor*, na ipinagkakaloob sa isang tao sa pamamagitan ng mga papuri kaakibat ng magandang pagganap, at tumutukoy sa panlabas. Isinaad niya rin na ang puri ay maaaring tumukoy sa pagkabirhen, isang birtud na ipinapalagay na mayroon ang bawat babaeng Pilipino na hindi pa ikinakasal. Ang koneksyong ito ng pagkabirhen ay maituturing na pinakamatibay na kaugnayan sa puri para sa mga Pilipino. Sa kabilang dako, ang dangal, na panloob na entidad ng *honor*, ay tumutukoy sa kaalaman tungkol sa sariling kahalagahan, kabutihan, at tagumpay. Ito ay maaaring maipakita sa pamamagitan ng pagtagatagumpay ngunit kahit walang panlabas na katibayan, ito ay nananatili sa sarili. Gayonpaman, ang mga panlabas na salik na

mayroong kinalaman sa dangal ay maaaring magsilbing pampatiibay o patunay sa kung ano ang pinaniniwalaan ng isang indibidwal hinggil sa kanyang pagkatao.

Bago pa man, sa panahon ng sinaunang kabihasnan, nagkaroon ng matatag na pormal na lengguwahé, ang mga konsepto ng dangal at puri ay lumitaw na. Bago dumating ang mga mananakop, ang mga tao ay nahati sa iba't ibang mga tribo o lipi kung saan ang mga pinuno ay nabibigyan ng puri buhat ng kanilang kakayahang pamunuan at ipagtanggol ang kanilang mga nasasakupan. Ayon kay Stewart (2015), ang mga kalalakihan ay nag-angkin ng karanganan sa pamamagitan ng mga gawaing nagpapakita ng katapangang may kaakibat na paggalang mula sa iba. Dulong nito, ang puri ng mga pinuno ay nanggagaling mula sa kanilang kapangyarihan at mga napagtugumpayan.

Sa konteksto ng tradisyon o mga kaugalian sa Pilipinas, sa kadahilanang ang mga Pilipino ay labis na relihiyoso, ang pagtanggap, pagsunod, at pamumuhay alinsunod sa relihiyon ay napakahalaga sa kanilang kultura. Dahil dito, ang mga taong relihiyoso at ang mga tao na kaanib at may kinatayuan sa isang relihiyon at mga gawain dito ay mga taong kinikilalang mayroong higit na puri kung ihahambing sa mga taong hindi relihiyoso o hindi sumasanib sa relihiyon. Ang mga Pilipino na nagtataglay ng dalisay na sekswalidad bago ikasal ay higit na hinahangaan kung ihahambing sa mga babaeng hindi na nagtataglay ng pagkabirhen bago ikasal.

Sa usaping pangkasaysayan, noon pa man, sa lipunang ating ginagalawan, ang kalalakihan ay kinikilalang higit na mataas kung ihahambing sa kababaihan. Ang pangunahing sanhi nito ay buhat ng mga pagkakataon kung saan ang kalalakihan ay binibigyan ng higit na mataas na pribilehiyo

sa tuntunin ng edukasyon at mga tungkuling panlipunan. Sa kadahilanang ito, ipinagpapalagay na ang kalalakihan ay maaaring nagtagataglay ng ibang anyo ng puri kung ihahambing sa kababaihan.

Sa usapin tungkol sa dangan, ang tahasang katibayan ng magandang asal ay hindi kinakailangan upang masabing ang isang tao ay nagtagataglay ng dangan (Pe-Pua & Protacio-Marcelino, 2000). Halimbawa, ang isang disenteng taong nagpapakita ng magandang asal at mayroong paggalang sa ibang tao ay mayroong mataas na dangan. Sa kabilang dako, ang isang taong nagpapakita ng hindi magandang asal ay itinuturing na nagtagataglay ng mas mababang dangan. Halimbawa, ang isang indibidwal na kaugnay sa mga kriminal na gawain ay itinuturing na walang dangan at puri sapagkat ang kanyang mga nagawa ay itinuturing na masamang asal na hindi naaayon sa kanyang konsensiya at sa mga pamantayan ng lipunang kanyang ginagalawan. Kaugnay sa pagkamakabayanan, ang mga taong lumaban para sa kanilang kalayaan ay masasabing may mataas na dangan bilang Pilipino.

Ginamit ni Salazar (1985) ang salitang Ingles na *honor* bilang salin ng parehong “dangan” at “puri” sa wikang Filipino. Sa kabilang dako, ang “*honor*” at/o ang “*dignity*” ay sinasabing pinakamalapit na salin sa “dangan” at “puri” ngunit ang salitang “*puri*” ay maaaring salin din ng mga salitang “*purity*,” “*pure*” at “*glory*;” (Gripaldo, 2005). Ito ang maaaring paliwanag kung bakit ang pagkabirhen ng isang babae ay labis na naiuugnay sa salitang “*puri*.” Gayon paman, tuwing ang (kung sa salitang Ingles) “*purity*,” ay nadungisan, sa halip “*puro*,” ang salitang “*puri*” ang ginagamit. Ginamit din ni Bowe (1998) ang salitang “*honor*” bilang salin ng salitang “dangan” ngunit tuwing inilalahad ang konseptong “pagbabangong-dangan,” na ipinakilala ni Virgilio Enriquez, ang salin sa wikang Ingles na ginamit ay “*lifting up the dignity*.” Isa pang katagang karaniwang ginagamit ng mga Pilipino ay ang pariralang “*alay-dangan*” na tanyag na ginamit noong panahon ng Himagsikan ng Lakas ng Bayan. Ito ay isinalin ni Sasaran (2006) bilang, “*to offer dignity*,” habang ginamit ang salitang “*dignity*” bilang salin sa wikang Ingles ng “dangan.”

Sa kabilang dako, sinang-ayunan nila Leung at Cohen (2011) na ang *honor* ay naipakikita sa pamamagitan ng *strong reciprocity norms*, na nagsasabing ang halaga ng bawat indibidwal ay natutukoy hindi lamang sa pamamagitan ng kung paano siya kumilos at kung paano niya sinusuri ang kaniyang sarili bagkus, mas mahalaga, kung paano siya sinusuri ng mga tao sa kanyang paligid. Ang mga tao sa *honor cultures*—o ang mga taong nabibilang sa lipunan kung saan itinuturing na ang *honor* ay ang pinakamahalagang katangiian ng isang tao buhat ng mataas na pagpapahalaga dito—ay labis na ibinabatay ang kanilang pagpapahalaga sa sarili, sa kanilang reputasyon, at sa kung gaano sila nakasusunod sa mga pamantayan ng lipunang kanilang ginagalawan (Harinck, Shafa, Ellemers, & Beersma, 2013).

Ang karaniwan o *prototypical* na babaeng Pilipino ay inaasahang likas na konserbatibo na nagtagataglay ng mga katangiang payak; mahinhin; mahiyain; at masinop. Kung sa pangkalahatan, ang *purity* ay tumutukoy sa pagkadalisay at kawalan ng dungis ng isang tao. Kung ito ay bibigyan ng kahulugan gamit ang teolohiya, ito ay halos kaparehas ng

kalimitang pagpapakahulugan maliban sa kaisipan na maaari itong mabahiran ng kasalanan. Buhat noon, ang pakikisangkot sa pakikipagtalik ng dalawang taong hindi ikinasal sa isa’t isa ay itinuturing na isang kasalanan ayon sa bibliya, ang pagkawala ng pagkabirhen sa ganitong paraan ay itinuturing na pagbawi sa kalinisan ng isang tao.

Ang pangunahing layunin ng pag-aaral na ito ay mapalawig ang pang-unawa patungkol sa mga konseptong dangan at puri at sa kung ano-anong konteksto nagagamit ang mga ito. Isa pa sa mga layon ng pananaliksik na ito ay ang pagtagtag ng mga paraan kung saan ang mga konseptong ito ay nauunawaan at nararanasan. Upang makamit ang mga ito, nilayon ng mga mananaliksik ang pagtipon ng mga tiyak o konkretro at sari-saring mga tugon. Hinahangad din sa pag-aaral na ito ang pagtatakda ng tiyak na kaibahan at semantikong paglilinaw sa mga konsepto ng dangan at puri na ipinakilala ni Virgilio Enriquez, bilang ambag sa paglago ng kaalaman sa pag-aaral ng Sikolohiyang Pilipino.

PAGSUSURI NG KAUGNAY NA LITERATURA

Balangkas

Ang teorya kung saan ang pag-aaral na ito ay nakaangkla ay ang perspektibo ng Pilipinolohiya, isa sa tatlong naratibong umusbong mula sa pinagsama-samang disiplina ng sikolohiya, antropolohiya, at kasaysayan ng Pilipinas. Ito ay nabuo sa pagtutulungan nina Prospero R. Covar at Zeus A. Salazar. Ang Pilipinolohiya ay binigyang-kahulugan ni Salazar (1998) bilang isang pag-aaral ng mundo ng Pilipino, ng pagiging Pilipino, at ang iba’t ibang paraan ng pagiging Pilipino mula sa perspektibo ng mga Pilipino. Ang Pilipinolohiya ay tumutukoy sa sistematisikong pag-aaral ng pag-iisip ng Pilipino, kultura ng Pilipino, at lipunan ng Pilipinas gamit ang mga terminolohiya at kategorya ng mga ideya o kaisipan ng kultura (Covar, 1991). Ipinagpapalagay nito na ang isang Pilipino ay tila isang sisidlan na may tagay na eksternalidad, internalidad, at lalim. Gaya ng pakiwari ng pag-aaral na ito na ang dangan ay internal habang ang puri ay eksternal ay sinusuportahan ng perspektibo ng Pilipinolohiya. Ang isa’t tumutugon sa panloob na parte habang ang isa’t sa panlabas na nakabubuo ng katangiian ng isang Pilipino. Sa pamamagitan ng pagsusuri ng mga konsepto at kaugalian ng mga Pilipino na nabubuhay na bago pa man ang pananakop ng ibang mga bansa, at patuloy na nakikita sa kasalukuyan, sina Prospero Covar, Zeus Salazar, Virgilio Enriquez, at ang iba pang mga Pilipinong iskolar ay gumagamit ng mga nararapat na metodo upang higit na mapag-aralan ang mga kaugalian ito at mangyaring tingnan bilang kaugalian na sa mga Pilipino talaga kung saan ang *indigenization from within* ay nangyayari. Isang adhikain ng Pilipinolohiya ang pagkontrol sa produksyon ng kahulugan at paggamit ng mga salitang mula sa isang lipunang may sari-saring kultura.

Dangal

Ang pag-aaral ng isang Pilipinong historyador, si Zeus Salazar, ay nagpapahayag na ang panloob-panlabas na bahagi ng pagkatao ng Pilipino ay ipinahihiwatig sa pamamagitan ng pagsusuri ng katutubong kasaysayan at kultura ng mga Pilipino. Ang puri at dangal ay dalawang salitang Pilipino na ang katumbas sa Ingles ay *honor* (Pe-Pua & Protacio-Marcelino, 2000). Dagdag pa roon, ang puri ay tumutukoy sa *honora* panlabas dahil ito'y itinuturing na pisikal dahil naipapakita ito sa pamamagitan ng mga papuri para sa maayos na paggawa. Ang dangal naman, sa kabilang banda, ay ang *honor* na panloob dahil ito'y nabubuo sa loob ng isang tao, kung papaano niya nakikita at sinusuri ang kanyang sarili.

Ang karanganan, ang prinsipyong kung saan nagsmula ang dangal, ay ipinagpapakahuligan bilang “nabigyang-dangal,” na kung saan ang isa ay sinasabing may dangal, ay tuwirang nagtataglay na nito. Kung sisilipin mula sa perspektibo ng balarila, ang karanganan ay nagsmula naman sa salitang dangal, na sa paglagay ng mga panlaping “ka-” at “-an” nagiging isa itong abstrak na konsepto. Ngunit ang dangal, mula sa orihinal na anyo nito bilang isang pangngalan, ay nagpapahiwatig ng dakilang paniniwala ng personalidad o pagkatao sa halip na partikular na entidad (Gripaldo, 2005). Upang ilarawan, ang isang taong mahirap na parehong tapat at mabait, at nagtataguyod ng dignidad ng mabuting pagtatrabaho ay may taglay na dangal. Gayundin, ang isang babaeng napagsamantahan ay maaaring nagtagtaglay pa rin ng dangal kahit na ang kanyang puri ay nawala na. Ang dangalay tumutukoy sa panloob na entidad ng *honor*, ang kamuwangan sa kanyang kahalagahan, mga nagawa, at nakamit na mga tagumpay. Ito ay maaaring maitaguyod sa pamamagitan ng mga nakamit sa panlabas ngunit sinasabing kahit na walang panlabas na pagpapahayag tulad ng mga parangal, nasa loob pa rin ito ng isang tao.

Isinasaad ni Enriquez (1986) na upang masukat ang halaga ng isang pagpapahalaga, ang indibidwal ay dapat na mabigyang-kahulugan ang kawalang-paniwala at pagkabigla ng isang taong patuloy na pinanghahawakan ang naturang pagpapahalaga kahit na ito'y ipinagsasawalang-bahala o tinanggal na. Halimbawa na lamang, ang pagpaparatang sa isang indibidwal ng mali ay isang halimbawa ng kahihiyang gawain at ang badyang pampalubag-loob na madalas naririnig o nasabti ng mga Pilipino na “siniraan ng dangal.” Ang dangal ay hindi nawala ngunit ito ay ipinagpapalagay na taglay na. Ang dangal ay nakikita at nauunawaan bilang likas at taglay na mula pa ng siya'y isinilang at maaari itong mamana mula sa mga magulang. Tulad ng naunang nabanggit, ito ay nasa loob ng isang indibidwal at kahit na walang pagkilala, ito ay nananatili pa rin. Datapwat ito ay nasa panloob, naapektuhan pa rin ito ng mga panlabas na salik. Samakatwid, maaaring ang dangal ang naapektuhan o nasisira at hindi ang puri. Gayondin, maaaring masabi na ang puri ay paraan lamang ng pagpapahayag ng dangal sa halip na pagging kapilas nito.

Puri

Ayon kay Salazar (1985), ang puri ay binibigyang-kahulugan bilang pisikal na entidad ng *honor* na ibinibigay sa pamamagitan ng mga papuri para sa magandang gawaín sa panlabas. Ipinahayag din niya na maaari itong tumukoy sa pagkabirhen, ang birtud na inaasahang taglay ng mga dalagang Pilipina.

Batay kay Gripaldo (2005), ang dangal at puri ay madalas na naipagpapalit sapagkatang mga ito ay halos magkasingkahulugan at ang pinakamalapit na pagsasaling mayroon ang dalawa ay *honor* at *dignity*. Samakatwid, hindi masasabing ang dangal ay ang panloob na kapilas ng puri sapagkat ang dangal ay hindi nakukuha mula sa ibang tao, hindi gaya ng puri. Bilang karagdagan, ang *honor* ay pagkilala ng *value* o kahalagahan habang ang *dignity* ay kalidad o estado ng pagging karapat-dapat ng pagkakaroon ng pagpapahalaga. Ipinahayag ni Ceniza na ang dangal ay palaging nasa indibidwal, dahil nga ito'y likas, sapagkat mahalaga na ang bawat tao'y pinagkakalooban ng dangal (Gripaldo, 2005). Dagdag pa roon, hindi ito nasusukat gamit ang yaman, kasikatan, o kapangyarihan sapagkat ito ay laging nananatili. Gamit ang mga impormasyong ito, ang puri ay isang bagay na kontrolado ng ibang tao kung saan ito ay nabubuo sapagkat ito ay maaaring ibigay o hindi ipagkalooob habang ang dangal naman ay nakabatay sa pananaw ng taong nagtataglay nito (Amelia, 1975).

Ang puri, ayon kay Gripaldo (2005), ay nasusuri ng ibang tao at sa pagsusuring iyon ay nakabatay sa marangal na gawaing ipinakita. Ang dahilan kung bakit tuwing ang isang tao ay mayroong ginagawang masama sa ibang tao, ang taong ginawan ng masama ay nagsasabi ng mga katagang “sinira ang puri ko”, na literal na nangangahulugang ang puri ay napinsala. Sa ganitong pananaw, nawawala ang panlabas na katangian ng puri at nagiging panloob. Ang puri ay maaaring magpatibay o magpahina ng pananaw ng indibidwal sa kanyang dangal kaya nakaapekto ito sa dangal ng isang tao. Gayonpaman, dahil ito ay panloob, ang dangal ay hindi maaaring makaapekto sa pananaw ng ibang tao patungkol sa puri ng isang indibidwal.

METODOLOHIYA

Sa pag-aaral na ito, ang mga nananaliksik ay gumamit ng *qualitative approach* sapagkat ang prosesong ito ang nikitang madalas na ginagamit at sang-ayon sa mga pag-aaral sa Sikolohiyang Pilipino na mayroong kaparehong layunin tulad ng sa pag-aaral na ito. Sa paggamit ng pananaliksik na *qualitative*, ang buong karanasan sa isang sitwasyon o estado ay pinahahalagahan at ang pagdiskubre sa kahulugan at katuturan ay binibigyang-prayoridad (Yacat, 2005). Gayundin, ang paggamit ng *qualitative approach* ay nikitang angkop sapagkat ang pag-aaral na ito ay eksplorasyon na hahalukay at uusisa sa lalim ng konsepto ng dangal at puri.

Ang *Thought Listing Technique*, kung saan ang indibidwal ay hinihingan na itala ang lahat ng maaari niyang maisip o naiisip, ay isang forma ng protokol na pagsusuri na maaaring gamitin upang malaman ang daloy ng kaisipan at ideya ng indibidwal (Cacioppo, 1997). Sa kabilang banda, ang Ginabayang Talakayan, na tinatawag na *Collective Indigenous Discussions* Ingles, ay katutubong metodo ng pananaliksik na madalas nang ginagamit upang ipaliwanag ang mga konsepto o isyu, o sa kolektibong pagsusuri ng mga problema, at sa paggawa ng desisyon (Galvez, 1988).

Mga Kalahok

Ang mga kalahok ng pag-aaral na ito ay mga Pilipinong lumaki sa Pilipinas at nasa legal na edad (18 pataas) upang masigurong may kakayahan na silang ipahayag ang kanilang sarili sa komprehensibo at responsableng paraan. Ayon kay McAdams (2015), sa buong buhay ng isang tao, ang pag-usbong ng pangangatirang kasanayan at artikulasyon ng sopistikadong pagbibigay-kahulugan ay nagsisimula sa estado ng pagbibinata o pagdadala. Ang bawat kalahok ay pinili sa pasumalang paraan at hindi alintana ang kanilang demograpikong impormasyon maliban sa mga naunang nabanggit. Sa *Thought Listing Technique*, isandaan at dalawampu't walong (128) kalahok ang nagsagot ng talatanungan upang makakuha ng datos. Sa Ginabayang Talakayan naman, tatlong pangkat, na may tatlilikhang limang kalahok sa bawat grupo, ang isinalang sa diskusyon. Ang mga kalahok ay pinangkamatay sa kanilang demograpikong impormasyon para na rin sa kanilang kapakanan (e.g. mga nagtatrabaho na, mga estudyante, mga taong nasa malalapit na lugar nakatira).

Ang pag-aaral na ito ay nakalikom ng datos mula sa mga kalahok galing sa Metro Manila. Sa perspektibong ito, ang mga mananaliksik ay bumatay sa pananaw na ang dangan at puri ay mga konseptong bahagi ng pambansang kamalayan ng kultурang Pilipino.

Instrumento

Sa pag-aaral na ito, gumamit ng talatanungan para sa *Thought Listing Technique*. Sa instrumentong ito, ang mga kalahok ay pinagsulat ng tatlong unang salita o pariralang naiisip na kasingkahulugan, at ganoon din sa kasalungatng salitang dangan. Ang kaparechong proseso ay inilapat sa eksplorasyon ng salitang puri. Ang layunin ng talatanungan ito ay upang makakalap ng mga pangunahing tugon na agarang naiisip ng mga tumugon. Dito kinuha ang naging gabay na ginamit para sa talatanungang ginamit sa diskusyon ng Ginabayang Talakayan.

Paraan ng Paglipon ng Datos

Para sa *Thought Listing Technique*, ang mga kalahok ay pinagsagot ng isang talatanungan. Matapos pagsama-samahan ang mga sagot ay nagkaroon ng pagsusuri ng nilalaman. Ang lagom ng pagsusuri ng nilalaman ay ginamit

bilang gabay para sa talatanungan sa Ginabayang Talakayan. Ang metodong ito ay isinagawa upang palitawin ang mga kahulugang nakalakip na nagsula sa mga kalahok, patungkol sa mga konsepto ng dangan at puri.

Ang mga kalahok sa Ginabayang Talakayan, na isinagawa ng mga mananaliksik, ay hinati sa tatlilikhang limang diskusyon, naibigay na ang liham ng pagpapaalam, pagpapaliwanag, at mga tagubilin kaugnay sa pamamaraang isasagawa. Ang datos ay naitala gamit ang mga *voice recorder* habang nagtatala ng mga importanteng impormasyong naobserbahan ng mga mananaliksik. Para sa pagsusuri, ang *transcript* ay ginawa matapos ang lahat ng diskusyon.

Paraan ng Pagsusuri

Ang resulta ng *Thought Listing Technique* ay pinaghwihiwalay gamit ang apat na kategorya: (1) mga salita at pariralang kasingkahulugan; (2) kasalungat ng salitang dangan; (3) mga salita at pariralang kasingkahulugan; at (4) kasalungat ng salitang puri at ginamitan ng prosesong *content analysis*. Ang mga salitang ito ay nagsilbing gabay sa pagbuo ng talatanungan para sa Ginabayang Talakayan.

Ang naitalang datos mula sa Ginabayang Talakayan ay sinuri naman gamit ang tematikong pagsusuri upang matukoy at maanalisa ang datos (Braun & Clarke, 2006) at upang makapagbigay ng semantikong kalinawan sa mga salitang dangan at puri gamit ang deduktibong *approach*. Mahigit sampung beses binasa ng mga mananaliksik ang tala ng Ginabayang Talakayan at maging nang matapos ang pagsusuri ay paulit-ulit na binalikan ang tala upang masigurong wasto ang mga temang ginamit. Ang prosesong ito ay nakuhang mula sa pag-aaral ni Alhojailan (2012) kung saan ang nalikom na datos ay ipinakita at binawasan bago ang pagsusuri ng nilalaman sa pamamagitan ng pagtunton sa madalas na *pattern* mula sa nakuhang datos. Ang unang yugto ng pagbabawas ng datos ay nagsimula sa pagsasaayos ng datos sa bawat salita upang makuhang mahalahagang temang nakapaloob sa impormasyong nalikom. Ilang mga pahayag mula sa mga kalahok ang binigyang-halaga upang makapagtakda ng konteksto sa pagsagot ng mga katanungan at upang maorganisa ulit sa mga tema. Upang makapagbigay ng wastong pagsusuri, ang mga mananaliksik ay humingi ng tulong mula sa mga propesyonal sa larangan ng sikolohiya at sisyolohiya upang suriin ang mga lumitaw na tema alinsunod sa buong pag-aaral. Kinonsulta rin ng mga mananaliksik ang mga kalahok nang magkaroon na ng mga tema upang malaman kung ang mga lumitaw bang tema ay naaayon sa kanilang mga ipinahayag noong isinasagawa ang Ginabayang Talakayan.

Etikal na Pagsasaalang-alang

Ang Ginabayang Talakayan ay kadalasang binubuo ng isang tagagabay at tatlilikhang limang kalahok. Isang patnubay sa paggabay ng talakayan ang ipinakita at ipinabasa sa mga kalahok bago ang simula ng Ginabayang Talakayan. Ang pahintulot upang itala ang diskusyon gamit ang *voice recorder* ay pinag-usapan din at hiningan ng permiso

bago ang simula ng diskusyon kahit na ito ay nakalagay na sa liham ng pagpapaalam. Ang layunin ng pag-aaral na ito at ng proseso ng Ginabayang Talakayan ay itinalakay din. Ang Ginabayang Talakayan ay tumagal ng isang oras hanggang dalawang oras.

LAGOM

Ang *Thought Listing Technique* ay nagtamo ng mga datos na nagsilbing gabay sa pagbuo ng *protocol* na ginamit sa pagsasagawa ng panayam sa anyo ng Ginabayang Talakayan. Ang mga salita o pariralaang pinakamadalas lumitaw ay ang mga ginamit sa pagbuo ng *protocol*. Ang mga salita at parirala na pinakamadalas na lumitaw na kaugnay sa kahulugan ng danganay Dignidad (at May Dignidad), Reputasyon (at Mabuting Reputasyon/Magandang Reputasyon), at Respeto habang sa puri naman ay Pagkabirhen, Pagkababae, at Pagkilala. Ang mga salita o parirala na pinakamadalas na lumitaw na sumasalungat sa danganay Kahihiyan, Walang Hiya o Kawalan ng Hiya, at Walang Respeto o Kawalan ng Respeto habang sa puri naman ay Hiya at Panlalait.

Ang prosesong Pagsusuring Tematiko na ginamit sa mga *transcript* na datos mula sa pagsasagawa ng Ginabayang Talakayan ay nagtamo ng mga pangunahing konsepto na malinaw na makikita sa mga datos. Ang mga temang nakalap, na nagsula sa pang-unawa ng mga kalahok patungkol sa mga paksang napag-usapan, ay itinuturing na mahalaga sa higit pang pagpapalawak ng eksplorasyon ng mga konsepto ng danganay at puri.

Danganay

Mula sa mga talakayan hinggil sa baryante ng danganay, ang mga pangunahing temang lumitaw ay, “Danganay bilang kinatawan ng kultura,” “Danganay bilang ipinagkaloob na pagpapahalaga,” “Nakatakdang danganay sa mga tungkulin sa lipunan,” at “Danganay kaugnay sa ibang katutubong konsepto.” Sa bawat tema, may mga mas mababaw na temang lumitaw sa ilalim ng mga ito na maaaring ituring nasubordinate themes. Saklaw ng unang tema ang *mgasubordinatetheme* na, “Pagsasabuhay ng mga pagpapahalaga ng lipunan” at “Pag-angkop sa mga gawaing akma sa pamantayan ng lipunan.” Sa ikalawang tema, sumailalim ang *subordinatethemes* na, “Sa pamamagitan ng pagkilala” at “Mga gawaing kapaki-pakinabang sa nakararami.” Sa ikatlong tema, nakapailalim ang *subordinate theme* na “Panlipunang pagkakakilanlan bilang sanggunian ng tagumpay ng ibang tao.” Sa ikaapat na tema, nasasaklaw ang *subordinate themes* na “Dignidad” at “Hiya.” Sa ilalim ng “Dignidad”, nakapailalim ang mga mas mababang uri pa ng mga temang itinuturing na *sub-themes*. Ang mga ito ay Paghalinhinanat “Pagsasalin.”

A. Danganay bilang Kinatawan ng Kultura

Sa pagkakaroon ng *collectivistic* na kulturang Pilipinas, naging mataas ang impluwensya ng perspektibo ng nakararami sa nagiging kilos ng bawat isa. Ito ay maaaring dulot ng labis na pagsasaalang-alang sa opinyon ng ibang tao. Patuloy itong naisasalin pahanggang sa pangkasalukuyang henerasyon na humuhulma sa pangkasalukuyang lipunan.

1. Pagsasabuhay ng mga Pagpapahalaga ng Lipunan

Ang isang matatag na lipunan ay may natatanging kulturang napapatibay sa pamamagitan ng mga pamantayang naaayon sa mga pagpapahalaga ng mga miyembro nito. Isa sa mga natatanging pagpapahalaga na mayroon ang mga Pilipino ay ang danganay at ito ay lubhang naiimpluwensiyan ng mga pamantayang itinakda sa lipunan. Bahay ng isang kalahok:

“Parang yung danganay ay parang maaari siyang mag-iba base dun sa kung ano yung dinidikta ng society.”

Malaki ang nagiging ambag nito sa pagpapanatili o pagkawala ng danganay ng isang mamamayan.

“Parang, pag-ia-analyze, titignan natin yung norms, yung standards, rules ng society; nakakaapekto talaga nang malaki sa danganay ng tao.”

Nababatay sa kulturang ginagalawan kung sa perspektibo ng mga miyembro nito ang isang bagay o kilos ay marangal o nakapagbibigay ng danganay. Halimbawa na lamang ang pagsasagawa ng *harakiri*, kung sa ibang kultura, ito ay itinuturing na marangal ngunit kung ang pagbabatayan ay ang pananaw ng mga Pilipino, nagiging kasalungat ang pagtanggap na nangyayari na nagdudulot sa pagbaba ng danganay na taong nagsagawa nito.

“Totoo nga na kasi kung iisipin mo parang halos nagiging cultural trend na kung ano yung pwedeng idikta ng community; kung ano yung mismong danganay at kung ano yung pwede at hindi kasi kung pupupunta ka sa ibang bansa kung ano yung marangal satin, hindi marangal sa kanila.”

Samakatuwid, ang pagkakaroon ng danganay ng isang tao ay nakaangkla sa mga itinuturing na tanggap at hindi tanggap na kilos o gawain sa lipunang ginagalawan, mga pamantayang patuloy na naisasalin-salin sa bawat henerasyong dumaraan.

“The same likelihood, the same beliefs and values of what is right and what is wrong; kung ano yung danganay, kung ano yung marangal at hindi.”

Sa pamamagitan ng pag-angkop sa lipunan, ang mga pamantayang ito na nagsisilbing gabay sa danganay ng isang tao ay nai-internalize at sa pamamagitan nito, nagkakaroon ng pagsasabuhay. At sa pagsasabuhay ng mga ito, nagkakaroon ng pagtawid ng loob sa labas.

2. Pag-angkop sa mga Gawaing Akma sa Pamantayan ng Lipunan

Sa kadalilanang ang mga pamantayan kung ano ang marangal at hindi marangal ay naaayon sa pananaw ng nakararami, ang tao ay nagkakaron ng inklinasyon na sumunod dito. Ang pag-angkop dito ay kinakailangang may katibayan na nakukuha mula sa nakararami. Ayon sa pahayag ng isang kalahok:

"Gusto mong i-validate yung actions mo ... throughactions na ginagawa mo ...within the society which is na nag-a-abide ka sa norms yung hindi ka gumagawa ng immoral actionsbased dun sa culture na mayroon kayo"

Dagdag pa ng isang kalahok,

"kino-consider kasi natin yung opinions ng ibang tao, we move hindi lang kasi for ourselves, we move, kapag uma-adapt tayo pati kasi yung sinasabi ng ibang tao naa-adapt natin so in short baka maging factor din ng dangal mo yung perspectiveoropinion ng ibang tao."

Upang mapadali ang pag-angkop at magkaroon ng maayos na pakitungo sa ibang tao, mayroong mga pagkakataong kumikilos ang isang tao sa paraan na maaaring hindi likas sa kaniyang pagkataona maaaring nakapagpapaganda ng kanyang imahe sa ibang tao. Nagkakaron ng limitasyon ang mga maaari lamang na ipakita sa publiko, mga limitasyong itinatakda ayon sa dangal na mayroon ang isang tao.

"Dangal, siguro kasi yung sa parang koneksyon nila is dabil nga gusto nating i-maintain yung dangal natin mayroong mga certainactions na bindi natin magawa parang mayroong kaunting pretensions kasi diba may hiya tayong dungisan yung image natin yung dangal natin dabil nahibiyha tayo sa ibang tao."

Ang dangal, bilang isang panlipunang pagpapahalaga, ay nakukuha mula sa ibang tao. Maaari itong direktang ipinagkakaloob at maaari ring kaakibat na ito ng pagiging Pilipino.

B. Dangal bilang Ipinagkaloob na Pagpapahalaga

Ang dangal ay maaaring ipinagkakaloob sa isang tao kaakibat ng pagsusuri ng ibang tao. Ang dangal ng isang indibidwal ay maaaring hango sa kung paano siya pahalagahan ng kanyang kapwa na maaaring umusbong sa pagkilala batay sa kilos na maaaring maganda sa pananaw ng ibang tao o nakatutulong sa kanila.

1. Sa Pamamagitan ng Pagkilala

Isa sa mga batayan upang masabing maganda ang pagsusuri sa isang tao ay ang kaangkupan ng kilos niya sa kung ano ang tama sa lipunang kaniyang ginagalawan. Ang pagpapahalagang ito ay naipakikita sa pamamagitan ng pagkilala na ipinagkakaloob sa taong pinahahalagahan.

"Yung karanganlan parang na-imagine ko na parang ibe-bestow yun saya kung nagiging consistent ka sa kung ano yung nakikita ng society ba na 'ganito yung taong marangal' so kung consistent ka don parang siguro masasabi na marangal ka."

Ang pagkilalang ito ay maaaring hindi lamang batay sa pagkilos nang tama bagkus sa pagkamit ng mga natatanging bagay at karanasang maaaring umusbong bilang paghanga o parangal.

"Parang more on the achievements, karanganlan kung tama ba yung ginagawa mo base sa nakikiita ng iba."

Mayroon ding mga pagkakataong ang mga kilos na ginagawa ay hindi nabibigyang-pagkilala ngunit nagiging makabuluhang ito dahil nakatutulong ito sa nakararami.

2. Mga Gawaing Kapaki-pakinabang sa Nakararami

Ang pagkamit ng dangal ay maaaring batay sa magandang dulot ng kilos ng isang tao sa kaniyang kapwa. Masasabing ang isang kilos ay karapat-dapat na bigyang-dangal tuwing ito ay may magandang implikasyon sa ibang tao.

"Gusto natin ma-maintain yung dangal natin sa mata mila yun yung sa tingin kong kung ano yung sa tingin ng ibang taong tama, yun yung gagawin ko, yung parang dabil nga gusto kong maging good sa paninig nila"

Sa pagiging bayani ni Dr. Jose Rizal, sa kanyang pagsusulat ng mga nobela at pagsalungat sa mga Kastilang mananakop, nagtaglay siya ng dangal na magpasahanggang ngayon ay patuloy na umaani ng dangal. Tuwing ang isang tao'y gumagawa ng isang bagay o kumikilos kung saan nagkakaron ng benepisyo, hindi lamang ang kanyang sarili, pati na rin ang iba, nagkakaron siya ng dangal.

"Feeling ko masasabi kong may dangal ang isang tao is yung kapag yung ginagawa niya parang para sa nakabubuti ng nakararami, parang maganda iyang tignan kasi di niya ginagawa forhimself or herself."

Ang dangal, bilang nagmumula sa ibang tao, aynai-incorporate sa mga kilos ng isang tao ngunit upang tuluyan itong maging pagpapahalagang tataglayin ng isang tao, kailangang magkaroon ng aktibong pagtanggap dito. Nagkakaron ng sistema ang pagkakaroon ng dangal kung saan sa pagkakaloob nito ng ibang tao, nakabatay pa rin sa sarili kung ito ba ay maisasama sa pagkatao bilang pagpapahalaga.

C. Nakatakdang Dangal sa mga Tungkulin sa Lipunan

Nabanggit sa mga naunang pahayag, ang dangal ay naipagkalooob sa isang tao kung siya ay nakagagawa ng mabuting kilos na maaari ring may magandang dulot sa ibang tao. Sa kabilang dako, ang dangal ay maaaring hindi nakabatay sa kung ano ang ginawa, bagkus sa kung ano ang inaasahan mula sa tao na maaaring nakabatay sa kanyang kinatatayuan sa lipunan.

"Parang kuvari kapag commonworker ka lang tapos tingin mo kay Queen Elizabeth parang ganon mas nakakataas syempre kasi mas special siyang tao kesa sayo, na mas marami siyang na-achieve; although birthright naman, basta nakakataas siya in the sense of societal background."

Ang batayan upang mapagkaloooban ng dangal ay maaaring hango rin sa tungkuling ginagampanan sa trabaho ng isang tao.

"Tinitingnan ka nila kapag professional ka, kasi kapag hindi, kasi kapag professional ka ang taas ng tingin mo sa sarili mo e sofeel na feel mo yung pagkakaroon ng dangal pero kapag mababang uri kung tao iba yung tingin sa yo ng, kunwari mga prostitute."

"Being a president, the president role itself is marangal why? Because it runs a country. Pero with Duterte's actions, parang na-stain yung parangal na yun."

Ang trabahong ginagampanan ng isang indibidwal ang may dangal at hindi mismo ang taong gumaganap sa posisyon ito.

"Halimbawa, 'marangal yung trabaho ko.' Trabaho ko yung subject. Sinasabi ko na marangal yung trabaho ko. Or yung ibang tao sinasabi na marangal ako."

1. Panlipunang Pagkakilinan bilang Sanggunian ng Tagumpay ng Ibang Tao

Isa pang paraan upang magkamit ng dangal ay ang pagkabilang sa isang grupo na maaaring kinikilalang karapat-dapat nito. Ito ay masasabing *passivena* paraan upang magkamit ng dangal sapagkat ito ay hindi sadyang ibinibigay at tinatanggap bagkus ito ay kaakibat ng pagiging miyembro ng grupong nagtaglay ng dangal dahil sa pagkakaroon ng isang kinatawang nagtagumpay sa isang larangang nakapagbibigay ng dangal.

"Kasi sinasabi ang marangal na tao, kaya nagbibigay siya ng karanganan sa amin."

Isang halimbawa mula sa isang kalahok,

"For example, si Manny Pacquiao. ... Pumunta sa ibang bansa, nakipag-boxing tapos uuwi dito sasabihin nagbigay siya ng karanganan sa bansa."

Tuwing mayroong isang Pilipinong nagkamit ng tagumpay, nararamdaman at nagbibigyang-diin din ang pagiging Pilipino niya at kaakibat ng kanyang pagiging Pilipino, nabibigyang-dangal na rin ang iba pang Pilipino kahit na hindi sila ang tuwirang nakatanggap ng tagumpay na ito.

D. Dangal Kaugnay sa Ibang Katutubong Konsepto

Naiuugnay ang dangal sa iba pang katutubong konsepto sa kadahilanang ito ay isang panlipunang pagpapahalaga. Maaaring maging salik o maaari ring ang mga ito ay resulta ng pagkakaroon ng dangal.

1. Dignidad

Ang dignidad ay ang konseptong pinakanaiuugnay sa dangal sa kadahilanang ang dalawang konseptong ito ay may pagkakawangis at hindi na halos matukoy ang pagkakaiba maliban sa pagbaybay at kontekstong pinaggagamitan.

a. Paghalalin hinan

Ang dalawang terminolohiya ay madalas napag-babaliktad sa perspektibong ang pagkakaroon ng dangal ay nagpapahiwatig ng pagtataglay ng dignidad at *vice versa*.

"Pwedeng gamitin yung kumbaga yung pag-dine-describe mo yung tao na marangal siya kung may dignidad siya."

Bilang resulta ng kakulangan sa pag-aaral at mababaw na pang-unawa sa retorika patungkol sa mga konseptong ito, hindi nalilinaw ang mga kahulugan at pagkakaiba ng mga ito. Dulot din ng modernisasyon, nabibigyang-pansin ang mga salitang balbal na karoniwang ginagamit sa pang-araw-araw na pakikipag-usap. Dagdag ng mga kalahok:

"Yung parang missing link kung bakit nagkakaroon ng ... interchange dun sa dalawang terms kasi basically blurry; very connected at some point merong talagang internal and external factors na nagpoprovide dun sa dalawang concepts, nagle-lead nga dun sa pagkakaroon ng interchanging nung dalawang concepts na yun."

"Mahirap kasi i-distinguish yung pagkakaiba nung dalawang salita. Lalo na kung sa panahon ngayon na sobrang moderno sa maraming pinapalabas sa telebisyon, sa pelikula, ginagamit yung dalawang terminolohiya na alam mo yung hindi talaga natin nakukuha yung ibig-sabihin o kung ano yung difference."

Hindi nabibigyang-pansin ang ibang salita na nagiging dahilan ng paglabo ng kahulugan nito. Sa paglabo ng kahulugan nito, nagiging mahirap na rin ang pagkakaroon ng pantay na pagsasalin sa ibang wika.

b. Pagsasalin

Isang resulta ng modernisasyon ng wika ang pagdadagdag ng mga bagong salita, mga bagong salitang nagkakaroon ng pagsasalin sa ibang wika lalo na sa Ingles kung saan ang nooy' katutubong konsepto'y nagiging pangkalahanan na. Ngunit sa pagsasaling ito, maaaring may mga konseptong nailiba ang pagpapakahulugan at kontekstong maaaring paggamitan.

"Yung sa translation, so napag-usapan namin, naka-encounter kami ng words na wala talagang directtranslation sa Filipino-English. Pag tintranslate natin yun, magbabago na yung konteksto."

2. Hiya

Ang salitang hiya ay sinasabing may dalawang maaaring kahulugan, isa bilang *sense of propriety* habang ang isa naman ay *shame* o *embarrassment*. Sa parehong kahulugan ng hiya, mayroong ugnayan ang dangal ngunit sa magkaibang paraan. Ang hiya bilang *sense of propriety* ay ipinahayag bilang pagkakaroon ng pagtitipi o pagpigmil ng ilang mga gawain upang makibagay sa kung anong pamantayan mayroon ang lipunang kinagalawan (Reyes, 2015). Habang ang hiya bilang 'shame' o 'embarrassment' ay tumutukoy naman sa mga pagkakataong na pinagdaraanan o nararamdamang isang indibidwal kapag siya'y nakagagawa ng kamalian o nagmumukhang walang alam sa harap ng ibang tao.

"May expectations na biniggy sayo yung society eh so para sakin yun yung isa sa parang bestlinks nung dalawa, ng dangal and hiya."

Kung ang pag-uusapan ay ang hiya bilang *shame* o *embarrassment*, makikitang ito ay nangyayari o maaaring mangyari matapos mawala o mabahiran ang dangal ng isang indibidwal. Sa ganitong anggulo, ang dangal at hiya ay hindi tuwirang proporsyonal sapagkat habang ang dangal ay bumababa, and hiya naman ay tumataas. Pagpapahayag pa ng mga kalahok:

"Kapag mas mababa yung dangal mo, mataas yung hiya na nararamdaman mo."

"Mas prone ka sa hiya pag mababa dangal mo."

"When itcomes to dun sa hiya parang nandun siya dun siya sa oppositepart dun sa shameful na parang kapag may dangal ka nandun ka sa otherpartofthecontinuum na meron kang pride, meron kang ipagmamalaki, something na ipagmamalaki pero whenitcomes to hiya meron, nandun ka sa kabilang side ng continuum na parang yung term "wala kang mukhang ibaharap" parang ganon."

Kung ang hiya bilang *sense of propriety* at ang kaugnayan nito sa dangal naman ang susuriin, sinasabing ang hiyang ito ay nauuna naman kaysa sa dangal at maaari rin itong panggalingan ng mas mataas pang dangal. Sa hiyang ito naipapakita ang pag-angkop sa kultura kung saan ang mga bagay na nakapagpapakita ng kagandahang-asal ay isinasagawa na maaring makapag-udyok sa ibang tao upang magbigay ng parangal sa indibidwal. Sa ganitong paglalarawan, naipakikita naman ang dangal at hiya na may ugnayan na tuwirang proporsiyonal. Sa pagtaas ng hiya, tumataas din ang dangal.

"Kung dun tayo sa konteksto ng hiya na katulad ng kapag nasa pista--merong pupunta sa bahay mo at ipaghanda mo sila, kaya mangungutang ka at kung ano-anong pa; parang ipinapakita mo na marangal kang tao, binibigyan ng-- yung hiya nagbibigay ng pagkakataon na ipakita sayo na marangal ka at para makita yun ng iba."

"Parang kung gaano kataas yung dangal mo, parang gaano kapag... mayroon kang nagawang masama o na hindi kaaya-aya sa society kasi diba babae yun kasi nga against siya sa evaluation ng society parang yung hiya mo ngayon eh nagre-reflect yun kung gaano kataas."

Ang ugnayang ito ng dangal at hiya ay maaaring nagmula sa kadalinanang ang dangal ay nagsisilbing proteksyon sa hiya ng isang tao. Sapagkat, ang pagkakaroon ng dangal ang maaaring nagdidikta kung ang isang tao ay dapat makaramdam ng hiya. Bilang resulta, gumagawa ang tao ng mga bagay na itinuturing na marangal upang maiwasan ang pagkaramdam ng hiya.

"Naging blanket yung dangal para sa hiya mo."

Puri

Hinggil naman sa baryanteng Puri, ang mga pangunahing temang lumitaw ay "Pagkaiba ng konsepto ng puri ayon sa kasarian" at "Antas ng ugnayan bilang batayan ng pagpapanatili o pagkawala ng puri." Sa unang tema, nakapailalim ang mga mas mababang uri ng tema o *subordinate themes* na "Pagpapanatili ng pagkabirhen" at "Paghubog ng kultura sa gender expectations." Hango naman sa pangalawang tema ang mga *subordinate themes* na "Panlalait" at "Hiya."

A. Pagkakaiba ng Konsepto ng Puri ayon sa Kasarian

Sa pag-aaral tungkol sa baryanteng puri, nabigyang-diin ang kasarian bilang pangunahing tagatakda sa pagkakaroon ng pagpapahalagang ito. Ang pangunahing salik ay ang pagkakaiba ng mga pamantayan ng lipunan patungkol sa puri ayon sa kung ano ang kasarian ng isang tao.

1. Pagpapanatili ng Pagkabirhen

Ang pagkabirhen ay isa sa mga katangiang lubos na pinahahalagahan lalo na sa kababaihan sapagkat ito ay kumakatawan sa kanilang pagkadalisay na inaasahan sa kanila. Naituring na ang kababaihan ay mayroong puri hango sa pagkabirhen at napangangalagaan ito habang siya ay nananatiling birhen habang dalaga. Sapagkat sa pananaw ng mga Pilipino, kaugnay sa pagkakaroon ng konserbatibong kultura, nababahiran lamang ang pagkabirhen ng babae sa pagkakataong siya ay nakipagtalik nang walang basbas ng kasal. Ayon sa isang kalahok:

"Kasi ano parang sa tingin kasi parang ang taas kasi ng puri sa pagkakabirhen ng babae."

Dagdag pa ng isang kalahok patungkol sa magkaparehong kasarian:

"Pag hindi na virgin yung babae parang sobrang big deal, pag lalaki hindi."

Sa kabilang dako, patungkol sa kalalakihan, kabaliktaran ang implikasyon ng pagkabirhen kung ihahambing sa kababaihan. Ang kalalakihan ay nabibigyan ng puri sa pagkakataong sila ay matukoy na hindi na birhen. Sila ay nabibigyan ng mas mataas na pagkilala kung malalamang sila'y nakipagtalik nang maraming beses, higit pa kung nagkaroon ng hindi lang isang kapareha.

"Dito sa Pilipinas kapag sa puri ng tao at pagkabirhen yun yung mostly mine-maintain ng mga mostly kababaihan e, kasi kapag sa lalaki kapag mas marami kang naano magaling ka pa e pero pag sa babae kapag naano ng boyfriend niya, disgrayada ganyan so napaka-critical na parte ng pagkatao mostly ng isang babae na kapag nawala, para bang pag nawala yon mahihirapan ka ng i-fit yung sarihi mo sa lipunan."

"Para kasing yung allegory is pag naano niya na si ganyan, parang a key that can open many locks is a good key anda lock that can be opened by a lot of keys is a bad lock."

Ang puring ito na patungkol sa kalalakihan ay maaaring tumutukoy lamang kung sila ay sinusuri ng kapwa lalaki. Ito ay maaaring hango sa magkaibang pananaw ng kababaihan at kalalakihan sa pagkabirhen.

"Siguro sa masculinity nalang at femininity, sa lalaki kasi kapag yung birhen sa 'ming mga lalaki, kapag hindi na 'ko virgin, mas tataas yun puri ko, sa mga kapwa-lalaki."

Ang pagkakaiba ng pananaw hinggil sa pagkabirhen ay maaaring hango sa biyolohikal na salik na maaaring magbigay ng patunay kung ang isang tao ay nagtagtaglay ng pagkabirhen o hindi na. Ito ay nababatid sa kaanyuanng pisikal.

"Pwedent naman kasi magsinungaling sa virginity ng lalaki kasi wala namang masyadong proof, pwedent ring sabibin ko na, "ay naano ko na yang lahat" kahit hindi naman, hindi naman malalaman."

Ang pagkakaiba ng pananaw patungkol sa pagkabirhen ng kababaihan at kalalakihan ay maaaring dulot ng kaibahan ng gender expectations na batay sa kultura.

2. Paghubog ng Kultura sa Gender Expectations

Higit sa paksa ng pagkabirhen, sa mas malaking konteksto, ang pagkakaroon ng mga inaasahang tungkulin o responsibilidad ng bawat kasarian ay nakabatay din sa kultura. Sa paglaki sa tradisyunal at konserbatibong lipuman, inaasahang ang kababaihan ay ang may tungkuling mangalaga ng mga anak at mangasiwa sa pamamalakad sa kanilang tahanan habang ang kalalakihan ay ang naghahanapbhuhay at sumusuporta sa mga pangangailangan ng pamilya. Sa pagsunod sa ganitong kinagisnan, nagkaroon na rin ng paniniwalang ang mga kalalakihan ay dominante kung ikukumpara sa mga kababaihan dahil sa mga tungkuling kanilang ginagampanan sa pagtataguyod ng pamilya. Nahayag pa ng isang kalahok:

"Parang everytime, yung difference talaga ng perspectivebenit comes sa genderroles sa society sobrang layo ng ano talaga yun nga may nabuong Machismo Culture. Bakit? Kasi parang naging dominant talaga yung malegenderover dan sa femalegender na mayroon tayo."

Nagkakaroon din ng diskriminasyon sa bawat kasarian kung saan tuwing kumikilos ang mga kababaihan nang hindi naaayon sa itinakda ng mga pamantayang pinaniniwalaan sa isang kultura, maaaring tingnan ito bilang pagkawala ng kanyang puri. Nagkakaroon ng malaking kaibahan sa mga kailangang gawin ng bawat kasarian upang mapanatili ang kanilang puri. Sa kalalakihan, angpag-arte o pagkilos bilang babae ay sinasabing nagiging dahilan ng pagkawala ng puri dahil nga ang mga kababaihan ay itinuturing na mas mababa kung ikukumpara sa mga kalalakihan.

"Lumaki tayo sa isang kultura na kung saan tama konserbatibo ng mga ninuno natin, marami, ... actually kaunting galaw lang ng babae sasabihin nila 'oh baka mawala ang puri mo'?"

"Ang mga Pilipina, parang nagkaroon tayo ng archetype kung saan sasabihin natin na mas maraming kailangan gawin ang isang Pilipina para sa kanyang puri."

Nabanggit rin ng isang kalahok ang patungkol sa naging papel ng relihiyon sa paghubog ng ganitong perspektibo:

"Kung paano nabuntis si Mama Mary kasi talagang in-anoint siya ng angels mismo... Carrying over yung religious texts tapos pina-practice yun ng mga tao hanggang ngayon eh talagang napaka-- kabit papano nandun pa rin yung impact saka yung effect nun from all the way back there hangang sa community natin ngayon. Naging evident din siguro yung Machismo Culture kasi kabit papano medyo... naging sobrang stretched out of proportions yung nagiging roles back then to now where yung lalaki has to watch out as to

look over, to look after the women kasi yung women are the ones responsible dun sa iba--Si Mary, she's the one carrying Christ himself tapos si Joseph was appointed of looking after her."

"Kaya evident yung mga ano, patriarchal countries kasi they follow that principle. Whereas, where Mary is suddenly associated with weakness and service kasi parang yun lang yung naging role nya so lahat ng mga ibang babae somehow affected non and now they're seen as the weaker sex."

Sa ganitong pananaw, nagiging kaisa na rin ang simbahan sa pagbuo ng kulturang mas nakahilig sa panig ng mga kalalakihang. Kung iisipin, bakit ang mga pari lamang ang maaaring magsagawa ng misa at hindi ang mga madre. Mababanaag na ang Pilipinas ay isang relihiyosong bansa na patuloy pa ring ginagawang sanggunian ang simbahan sa pagbuo ng desisyon, ng pamilya at iba pang mga bagay na malaki ang nagiging dulot sa buhay ng indibidwal na maaaring salik sa pagkakaroon ng patriyarkal na bansa.

B. Antas ng Ugnayan bilang Batayan ng Pagpapanatili o Pagkawala ng Puri

Bukod sa pagkabirhen, nabigyang-diin ang panlalait at hiya bilang salik sa pagtukoy ng puri. Ang pagpapanatili at pagkawala ng puri ay maaaring nakaayon kung ang panlalait ay natatanggap at ang hiya ay nararamdam sa kapwa kung ito ay Ibang-Tao o Hindi-Ibang-Tao.

1. Panlalait

Ang panlalait ay sinasabing mayroong malaking epekto sa pagkawala ng puri ng isang indibidwal sapagkat ito ay negatibo at mayroong implikasyon ng paghatol. Gayonpaman, ang epektong ito ay maaaring mas natutukoy ayon sa antas ng ugnayan kung kanino magmumula ang panlalait.

"If other people will mock you through your puri, parang it'saverybigimpact para sa, as a part of the society nanandun ka."

Sa unang pagkakataon, napag-usapan ang papel ng antas ng ugnayan—Ibang-Tao at Hindi-Ibang-Tao—sa pagpapanatili o pagkawala ng puri at sa kaugnayan nito sa mga lait na natatanggap ng isang tao. Sinasabing nakasalalay sa antas ng ugnayan kung ang panlalait na matatanggap ay makaaapekto sa puri ng isang tao. Kung manggagaling ito sa Ibang-Tao, ang taong makatatanggap ng lait ay hindi gaanong maaapektuhan sapagkat iniisip niyang hindi naman siya lubos na kilala ng Ibang-Tao.

"Kung ang panlalait ay nanggaling sa ibang tao..., hindi ganung masasaktan ang dignidad mo dahil para sayo 'ano nga ba naman ang opinyon nila?"'

Ngunit kung ito'y magmumula sa kinikilala ng indibidwal na Hindi-Ibang-Tao, higit na maaapektuhan ang puri sa pag-iisip na kung ano man ang panlalait na matanggap niya, ito ay malaki ang pagkakataong ang sasabihin nito ay totoo dahil ito'y malapit sa kanya.

"Pero sa hindi ibang tao, o sa mga taong malapit sayo nanggaling ang panlalait, malamang sa malamang, masasaktan ka."

"Para sayo kumbaga sila yung mas nakakakilala sayo, mas--kaya kung ano yung sasabihin nila sayo, napanlalait, talagang parang yung kung sino ka."

Kaakibat ng pagtanggap ng panlalait mula sa hindi ibang tao ay ang hiyang mararamdam na maaaring mas malaki ang maging dulot sa puri ng isang indibidwal.

2. Hiya

Kaugnay sa hiya, malaking salik ang pagsusuri ng ibang tao sa pagkakaroon at pagkawala ng puri ng isang tao. Ito ay maaaring dulot ng hindi malapit na ugnayan ng taong sinusuri sa taong sumusuri. Kung titingnan, sa kulturang pinagbabatayan, ang mga Pilipino ay nakararamdam ng mas mataas na hiya sa Ibang-Tao kung ihahambing sa hiya na mararamdam mula sa Hindi-Ibang-Tao. Ito ay maaaring dulot ng pagiging kampante o komportable sa taong kilala kumpara sa taong hindi gaanong kilala.

"Para sakin mas tinitignan natin yung sasabihin ng ibang tao."

"Yung tingin ng ibang tao [yung mas nakakaapekto.]"

Ang hiya ay mas lalong nararamdam tuwing may pagsasagawa ng isang bagay na hindi nagawa nang mabuti. Ito ay maaaring dulot ng implikasyon ng paghatol bukod sa pagsusuri.

"Kapag personally, ikaw wala kang alam or di mo nagawa nang tama according sa tingin ng ibang tao mahibiya ka kasi di mo nagawa nang tama, di ka nakasabay sa socialnorms."

"Factor talaga yung ibang tao na nakakakita sa ginagawa mo kasi kung wala namang tao di ka mahibiya pero kapag mayroon dun ka talaga makakaramdam ng hiya."

Samakatuwid, ang puri ay labis na nakabatay sa pagsusuri ng ibang tao. Hindi mapipigilan ng indibidwal ang pagkakaroon o pagkawala ng kanyang puri sapagkat ito ay nakasalalay lamang sa pananaw sa kanya ng ibang tao. Ang pananaw na ito ay nahahati ayon sa mga itinakdang pamantayan sa bawat kasarian at antas ng ugnayan hinubog ng kultura.

Dangal at Puri

Sa kabuuan ng pag-aaral ng pinagsamang Dangal at Puri, lumitaw ang temang "Antas ng ugnayan ng dangal at puri." Sa ilalim nito, mayroong mas mababang uri ng temang lumitaw at ito ay ang "Mula sa labas patungo sa loob."

A. Antas ng Ugnayan ng Dangal at Puri

Ang temang ito ay hinggil sa konsepto ng internalidad at eksternalidad. Ang internalidad ay tumutukoy sa pagkakaroon ng pagpapahalaga nang walang implikasyon ng mga panlabas na salik, ito ay nakabatay lamang sa taong mayroon nito. Sa kabilang dako, ang eksternalidad ay tumutukoy sa pagkakaroon ng pagpapahalaga na napagkakaloob lamang ng mga panlabas na salik.

1. Mula sa Labas Patungo sa Loob

Sa paghahambing ng dangal at puri, lumilitaw na ang puri ay naaapektuhan lamang ng mga eksternal na salik sapagkat ito ay nakabatay sa pananaw ng ibang tao at hindi kontrolado ng taong sinusuri. Sinasabing ang puri ay pagsusuri lamang ng ibang tao. Ayon sa mga kalahok:

"Yung puri naman is yung tingin ng ibang tao."

"Kapag nababarasan yung puri kapag napapahiya, syempre napapahiya ka yun yung tingin ng iba, so in short bababa talaga yung puri mo."

Ang dangal naman ay nagmumula rin sa mga eksternal na salik sapagkat ito ay ipinagkakaloob sa taong sinusuri sa pamamigitan ng pagkilala ngunit ito rin ay naaapektuhan ng internal na salik tuwing ito ay tinatanggap ng taong pinagkakalooban nito. Ang isang indibidwal na pinagkalooban ng dangal ay maaaring tanggapin ito sa pamamigitan ng pangangalaga nito gaya ng pagsunod sa mga pamantayan ng lipunan.

"Yung puri external so base sakin, sa perspective ko medyo mas mababaw yung puri kesa kanina sa dangal."

"Hindi siya nag-i-interactdirectly... by maintaining his self-respect by doing what he knows best which is just to preserve and maintain kung anong meron siya is already an action in itself for the community and the society. In return, titignan siya and you look that with honor, with dangal na."

Sa pagbuboed ng mga naging resulta ng pag-aaral na ito, umusbong ang isang modelo kung saan mas naipakikita ang ugnayan ng dangal at puri.

Pigura 1. ugnayan ng dangal at puri

PAGTALAKAY

Ang pag-aaral na ito ay naglalayong mapalawig ang pang-unawa patungkol sa mga konsepto ng dangal at puri sa pamamagitan ng paglilinaw sa kung ano-anong mga salik na nakaaapekto at sa kung ano-anong mga konteksto ginagamit ang mga ito. Natalakay na ang dangal ay nagmumula at naaapektuhan ng mga panlabas na salik ngunit nakadepende pa rin ito sa kung paano ito tatanggapin ng taong pinagbigyan nito at paano isinasabuhayang naturang pagpapahalaga. Sa kabilang dako, ang puri ay pagtingin lamang ng ibang tao, naaapektuhan lamang ng mga panlabas na salik, at hindi kontrolado ng taong pinagtutukuyan nito. Ang pangunahing mga salik na nakaaapekto sa parehong konsepto ay kultura. Sa dangal, laganap ang epekto ng tungkulin, pagkilala, at mga gawain na nakatutulong sa nakararami habang sa puri, laganap naman ang pagkakaiba ng pananaw ng lipunan patungkol sa mga inaasahan sa bawat kasarianat pagkabirhen at sa antas ng pakikipag-ugnayan.

Dangal

Ang lipunan ang pangunahing salik sa pagtukoy kung ang isang indibidwal ay nagtataglay ng dangal at ang mga pamantayan ginagamit sa pagtukoy nito ay ayon sa kulturang kinabibilangan niya. Masasabing ang isang indibidwal ay nagtataglay ng dangal kung isinasabuhay niya ang mga pagpapahalagang itinakda ng kulturang ito. Ayon kay Bowe (1998), likas sa mga Pilipino ang mithiing tanggapin sa lipunan. Ito ay maaaring dulot ng pagkakaroon ng *collectivistic* na kultura. Gayon paman, bilang pagpapakita ng pagiging miyembro ng lipunan, mahalaga ang pagsunod sa mga pamantayan nito.

Ang patunay na ang isang indibidwal ay nagtataglay ng dangal ay naipapakita sa pamamagitan ng pagkilala na ibinibigay sa kanya ng iba pang miyembro sa lipunan na sumusuri sa kanya. Ayon kay Bowe (1998), ang dangal ay positibong kahalagahan kaakibat ng pagkilala ng iba. Isinaad din nila Leung at Cohen (2011), ang dangal ay ibinibigay at inaangkin mula sa iba sapagkat ang isang taong nag-angkin ng dangal na hindi ibinigay sa kanya ay hindi nagtataglay ng dangal na iyon. Ang dangal, hango sa pagkilala sa isang tao, ay maaaring magmula rin sa paggawa niya ng mga bagay na nakabubuti sa marami. Ayon kay Salazar (1994),isa sa mga societal values ng mga Pilipino ay ang karanganan. Ito ay labis na naipamalos noong panahon ng Katipunan, sa kanilang pakikipaglaban sa mga banyagang mananakop. Nabigyang-diin noong panahong ito na ang dangal, pati na rin ang luwalhati sa sarili, ay hango sa pag-aalay ng buhay para sa bayang ipinaglalaban (San Juan, 2016).

Mayroon ding mga pagkakataon na ang dangal ay hindi lamang nakabatay sa pagsunod ng isang indibidwal sa pamantayan ng lipunang ginagalawan o paggawa ng mga bagay na kapaki-pakinabang sa iba. Bagkus, ito rin ay maaaring buhat ng mga inaanahan sa isang indibidwal batay sa kanyang tungkulin sa lipunan. Isang halimbawa nito, ayon kay Mosquera (2013), sa mga militar, tumitindi ang pakiramdan patungkol sa pagiging kabilang ng grupong ito tuwing itinuturing o nasusuri na ang kanilang kapwa militar ay nagtataglay ng dangal; tumitindi rin ang pagkakaroon nila ng mas mataas na dedikasyon sa paglilingkod sa kanilang lipunan. Ang dangal din ay maaaring maibahagi sa ibang miyembro rin ng grupo kung saan ang taong nagtamo ng dangal ay kabilang. Ayon kay, Oprisko (2012), maaaring hindi lahat ng miyembro ng grupo kung saan nabigyan ng dangal ay isinasangalang-alang ang dangal na iyon ngunit maaaring maibahagi ito sapagkat mayroon üisang pagkakilanlan ang mga miyembro ng grupong ito. Ito ay maaaring ipaliwanag ng *Basking in Reflected Glory* (BIRG) phenomenon kung saan ang indibidwal ay maaaring makaramdam ng pagbahagi ng dangal buhat ng tagumpay ng isang taosa isang larangan sa kadahilanang sila ay may kaugnayan kahit na wala siyang direktang ambag sa tagumpay na ito.

Ang dangal at dignidad ay lubos na magkawangis sa kadahilanang ang mga ito ay parehong pagpapahalaga at nakasalalay sa indibidwal. Tuwing ginaganit ang mga salitang ito, hindi maiwasan ang paghahalinhan. Ang pinakamalinaw na pagkakaibang natukoy lamang ay ang dangal ay ipinagkakaloo sa at tinatanggap ng indibidwal habang ang dignidad ay hindi naapektuhan ng mga panlabas na salik. Ayon kay Bayefsky (2013), ang dignidad ay taglay ng sarili at antecedent sa mga institusyon ng panlipunan. Dagdag pa niya, ito ay likas sa pagkatao at hindi ipinagkakaloo sa pamamagitan ng pagkilala ng ibang tao o katuyuan na nakabatay sa pag-aasal. Ang dangal at hiya ay magkaugnay sa paraang ang dangal ay nagsisilbing proteksyon sa hiya. Ayon kay (Bowe, 1998), para sa mga Pilipino, ang bawat sitwasyong makikipagkapwa ay nagsisilbing pagkakataon upang magtamo o mapagpabuti ang dangal upang maiwasan ang hiya o kahihian.

Puri

Ang puri ay labis na ibinabatay sa kasarian at naiuugnay sa pagkabirhen na maaaring dulot ng magkakaibang gender expectationsa kalalakihan at kababaihan. Ayon kay Bowe (1998), ang puri ng lalaki ay kaugnay ng paggalang at kapangyarihan habang sa kababaihan, ito ay naiuugnay sa hiya at umiikot sa pagpapanatili ng seksual na pagkadalisy. Ang puri rin ay maaaring tumutukoy sa pagkabirhen, isang birtud na iniaatas sa mga dalagang Pilipina (Pe-Pua at Marcelino, 2000).

Ayon kay Enriquez, mayroong dalawang kategorya ng kapwa at ito ay ang Ibang-Tao at Hindi-Ibang-Tao (Pe-Pua at Marcelino, 2000). Inihayag naman nina Rungduin et al. (2014), mas maraming mga pagpapahalaga patungkol sa pakikipagkapwa ang napupukaw kung ang taong pinakikitunguhan ay Hindi-Ibang-Tao kumpara sa Ibang-Tao. Ito ang maaaring dahilan kung bakit mas mabigat ang epekto ng panlalait sa isang tao kung ito ay nanggagaling sa taong malapit sa kanya kumpara sa taong hindi. Ang mga Pilipino ay maramdamin, dagdag pa ni Bowe (1998), lalo na tuwing nahahamako napipintasan. Dagdag pa niya, tuwing ang pagmamahal sa sarili ay nassisira o nanganganib, ito ay may kaakibat na hiya. Sa kabilang dako, mayroong positibo at negatibong anyo ang hiya; ito ay maaaring tumukoy sa sense of propriety o pagiging angkop (positibo) at embarrassment o pagkapahiya (negatibo) (Pe-Pua & Marcelino, 2000). Ang positibong anyo ng hiya ang nararamdam tuwing may posibilidad na hindi makaangkop sa lipunan. Habang ang negatibong anyo ang nararamdam tuwing may implikasyon ng aktibong paggawa ng isang bagay na mali at maaaring magdulot ng pagkapahiya.

Dangal at Puri

Ang isa sa mga pinakalayunin ng pananaliksik na ito ay ang matukoy ang kaugnayan ng dangal at puri, ang kanilang pagkakapareho at pagkakaiba. Batay sa naging pagsusuri sa mga datos na nakalap, ang pagkakaroon ng antas ng dangal at puri ang isang madaling paraan upang maipaliwanag ito. Mula sa labas paloob, magsisimula ito sa puri bilang konseptong panlabas o eksternal. Katulad ito ng naging pagsasaad nina Enriquez & Alfonso (1980) na ang puri ay direktang kontrolado ng ibang tao o mga taong nakapaligid sa isang indibidwal. Maaari itong manatili o mawala batay sa pananaw ng ibang tao at hindi ng indibidwal. Kung tititingnan sa lente ng pagkainternal at pagkaeksternal, nasa pagitan ang dangal. Habang ito'y naapektuhan ng mga panlabas na salik, nakasalalay pa rin ito sa taong nagtataglay nito. Mananatili itong isang "papuri" hangga't hindi ito inilalakip ng indibidwal sa kanyang sarili. Binigyang-suporta ito ni Mercado (1994) sa ginawang pagsasalin sa Ingles na pareho itong papuri at dignidad. Ayon din kay Leung & Cohen (2011), ang dangal ay pinagsamang pagtingin ng indibidwal at lipunan sa kanyang sarili. Ang Dignidad, bilang pinakainternal sa tatlo, ay hindi gaonong naapektuhan ng mga panlabas na salik.

Ang mga napag-alaman sa pag-aaral na ito ay may maiaambag hindi lamang sa disiplina ng sikolohiya ngunit pati na rin sa pag-aaral ng sosyolohiya, antropolohiya, at wika. Maaari itong magbigay-liwanag sa limitasyong naitakda ng kakulangan sa pag-aaral ng mga konseptong ito. Gayon din, ito ay makapagbibigay pa ng bagong mga pagkakataon upang madagdagan pa ang mga pananaliksik patungkol sa konsepto ng dangal at puri. Makatutulong ito upang maging malinaw ang paggamit ng mga terminolohiyang ito at maiwasan ang paghalalin hinan na nakabubo ng kalituhan sa mga mambabasa at mga mananaliksik sa hinaharap.

KONKLUSYON

Apat na pangunahing tema para sa dangal, dalawa para sa puri, at isa para sa pinagsamang dangal at puri. Batay sa mga umusbong na tema ng dangal, ipinaliliwanag na ang dangal ay isang pagpapahalagang ipinagkakaloob ng ibang tao sa indibidwal ngunit kaya rin sinasabing siya ay mayroong dangal bago pa man o kahit walang mga parangal na natatanggap ay dahil ang pagiging miyembro o kasapi pa lamang ng isang grupo ay mayroon nang ipinahihiwatig na dangal. Bukod pa rito, naihambing rin ang dangal sa dalawang katutubong konsepto: ang dignidad at hiya. Ang kaugnayan ng dignidad at dangal ay nag-ugat sa hindi malinaw na paggamit ng dalawang konsepto na nagiging dahilan ng paghalalin hinan. Isa pa, ang pagsasalin nito sa wikang Ingles ay mas nakapagpalabo sa tuwirang pagkakaiba. Ang hiya naman ay nagiging kaugnay ng dangal sa perspektibo kung saan tuwing ang isang tao ay may pinanghahawakang dangal, mas malaki ang pagkakataong siya ay makaramdam ng hiya kung siya man ay nakagagawa ng pagkakamali. Gayon din, kung ang indibidwal ay sinasabing walang dangal, lalo pang nagiging konektado ito sa hiya. Sa kabilang banda, ang mga temang lumitaw patungkol sa puri ay nagsasaad na ang puri ay hindi kontrolado ng mismong indibidwal ngunit ito ay batay lamang sa pananaw ng ibang tao sa kanya, mayroon lamang siyang pamamahala rito sa pamamagitan ng kanyang mga kilos na gagawin, kung ito'y makapagpapanatili o magiging dahilan ng pagkawala. Ang puri ng babae ay mayroong malaking pagkakaiba sa puri ng lalaki, sapagkat mayroong mga kilos o bagay na maaaring makasira sa puri ng babae na maaari namang makapagpataas ng puri ng lalaki. Sinasabi ring ang puri ay may malaking kaugnayan sa panlalait at hiya. Nagkaroon ng papel ang antas ng ugnayan sa nagingpagtalakay sa panlalait at hiya. Sa panlalait, higit na nagkakaroon ng dulot kung ito'y nagsimula sa Hindi-Ibang-Tao habang sa hiya naman, mas may pagkakataong maramdamman ito kung Ibang-Tao ang nakakasalamuha. Sa integrasyon ng dangal at puri, makikita ang kaugnayan ng dalawang ito sa pagkakaroon ng panlabas at panloob na mga salik. Kung susuriin mula sa labas, ang unang makikita sa indibidwal ay ang kanyang puri, na nakabatay lamang sa paninignt ng ibang tao, kasunod ay ang dangal na ipinagkaloob ng ibang tao at maaaring tanggapin o hindi ng indibidwal, at sa pinakaloob ay ang dignidad na hindi nagmumula sa ibang tao subalit galing mismo sa pagkatao ng indibidwal.

IMPLIKASYON AT REKOMENDASYON

Ayon sa Sikolohiyang Pilipino, ang karangalan, isa sa mga tinukoy na *societal values* ng mga Pilipino, ay binubuo ng dangal at puri, dangal bilang panloob at puri bilang panlabas na entidad. Kaiba sa pagpapahayag ng teorya, lumabas sa resulta ng pag-aaral na ito na ang dangal ay nanggagaling din sa labas at naapektuhan ng eksternal na mga salik. Gayondin, ang pagsasama ng dignidad ang maaaring bumuo ng konsepto ng puri at dangal upang mas maipakita ang pagkakaiba ng mga ito. Isa sa mga pangunahing implikasyon ng paglilinaw ng konsepto ng dangal at puri ay ang pagkakaroon ng mas malalim na pagkaintindi sa kung paano maaaring mapanatili o mawala ang puri at dangal. Dahil dito, nararapat na sa mga hinaharap o susunod pang mga pananaliksik na bigyang-tuon at iwasto ang paggamit sa mga salitang ito. Bukod pa rito, ang paghubog ng kultura sa mga pamantayan at mga tungkulin sa lipunan ng isang tao ay isang bagay na mahirap nang isaayos sapagkat ito'y nakagisnan na.

Gayonpaman, ang pagsusulong ng mga grupong naglalayong gawing pantay ang pagtingin sa kahit anong kasarian ay isang bagay na nararapat na ipagpatuloy. Ang pagkakapantay-pantay ay maaaring maging dahilan ng pagkakaroon ng mas progresibong lipunan kung saan walang nagiging pagkakaiba ang mga maaaring gawin ng kalalakihan at kababaihan. Ang implikasyon ng diskriminatibong pagtingin na ito sa bawat kasarian ay maaaring maiugnay sa ilang mga problemang pangkarandaman sa disiplina ng sikolohiya. Sa mga kababaihan, ang pagkakaroon ng *stigma* sa kung paano nakikita ang kagandahan batay sa timbang ay maaaring magresulta sa pagkakaroon ng *eating disorders* gaya na lamang ng *anorexia* at *bulimianervosa*. Pagdating naman sa mga kalalakihan, ang pananaw na ang mga kalalakihan ay nararapat na palaging magmukhang malakas at hindi inaasahang maglabas ng sama ng loob ay maaaring isa sa mga dahilan kung bakit mas mataas ang *suicidal rate* sa mga kalalakihan sapagkat napipilitan silang kimkimin ang lahat ng bagay upang makasunod sa itinakdang pamantayan ng lipunan. Bukod pa rito, ang implikasyon ng panlalait at ang kaugnayan nito sa antas ng ugnayan ay dapat ding bigyang-pansin. Maaaring makasira ng dangal kapag ang isang tao ay walang pag-iingat sa mga binibitawan niyang salita at kaakibat nito, maaaring mawala rin ang puri ng isang tao batay sa paninignt ng iba kahit na siya'y wala namang ginagawang masama.

Nararapat na bigyang-pansin ng mga nakatataas ang nagiging dulot ng panlalait, na maaaring makasira sa dangal o puri ng isang indibidwal, na maaaring mayroong epekto sa paggawa o pagganap ng tungkulin sa paaralan man o sa iba't ibang industriyal pinaghahanap-buhayan.

SANGGUNIAN

Alhojailan, M. (2012). Thematic Analysis: A Critical Review of its Process and Evaluation. *West East Journal of Social Sciences*, Vol. 1, No. 1.

Amelia, E. A. T. (1975). Na Mahihiwatigan Sa Sikolohiya.

- Bayefsky, R. (2013). Dignity, Honour, and Human Rights: Kant's Perspective. *Sage Publications*.
- Bowe, B. (1998). Reading the Bible through Filipino Eyes. *Missionology: An International Review*, Vol. XXVI. No. 3
- Braun, V. and Clarke, V. (2006) Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). pp. 77-101. ISSN 1478-0887 Available from: <http://eprints.uwe.ac.uk/11735>
- Cacioppo, J.T., von Hippel, W., & Ernst, J.M. (1997). Mapping Cognitive Structures and Processes Through Verbal Content: The Thought-Listing Technique. *Journal of Counseling and Clinical Psychology*, Vol. 65, No. 6, 928-940.
- Cialdini R. et al. (1976). Basking in Reflected Glory: Three (Football) Field Studies. *Journal of Personality and Social Psychology*.
- Cohen, B. & Murphy, G. 1984. Model of Concepts. *Cognitive Science* 8, 27-58.
- Covar, P.R. (1991). Pilipinolohiya. In V.V. Bautista and R. Pe-Pua (editors), *Pilipinolohiya: Kasaysayan, Pilosopiya at Pananaliksik*. Manila: Kalikasan Press.
- Enriquez, V. & Alfonso, A. (1980). Ang Pananaw sa Buhay at Weltanschauung na Mahiwatigan sa Sikolohiya ng Wikang Tagalog. Departamento ng Sikolohiya. Unibersidad ng Pilipinas.
- Enriquez, V. (1986). Kapwa: A Core Concept in Filipino Social Psychology. In *Philippine World View*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Enriquez, V. (1992). From Colonial to Liberation Psychology. University of the Philippine Press, Quezon City.
- Galvez, R. (1988). Ang *Ginahayang Talakayan*: Katutuborig pamamaraan ng sama-samang pananaliksik. In R. Pe-Pua (Ed.), *Mga Piling Babasahin sa Panlarangang Pananaliksik II*. Quezon City: UP Department of Psychology.
- Gripaldo, R. (2005). Filipino Cultural Traits: Claro R. Ceniza Lectures. *Cultural Heritage and Contemporary Change Series IIID, Southeast Asia*, Volume 4. Derived from: <https://books.google.com.ph/books?id=hXJe6vKMjroC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
- Harinck, F., Said, S., Ellemers, N., & Beersma, B. (2013). The Good News about Honor Culture: The Preference for Cooperative Conflict Management in the Absence of Insults. *Negotiation and Conflict Management Research*.
- Leung, A. K.-Y., & Cohen, D. (2011). Within- and between-culture variation: Individual differences and the cultural logics of honor, face, and dignity cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100, 507–526. doi: 10.1037/a0022151
- Lowe, W. (2006). Yoshikoder: An Open Source Multilingual Content Analysis Tool for Social Scientists. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/251551334_Yoshikoder_An_Open_Source_Multilingual_Content_Analysis_Tool_for_Social_Scientists
- McAdams, D. P. (2015). Three lines of personality development: A conceptual itinerary. *European Psychologist*, 20(4), 252-264. DOI: 10.1027/1016-9040/a000236
- Mercado, L.N. (1994). The Filipino Mind: Philippine Philosophical Studies II. Cultural Heritage and Contemporary Change Series III, Asia, Vol. 8. The Council for Research in Values and Philosophy and Divine Word Publications, Manila.
- Mosquera, P. (2013). In the name of honor: on virtue, reputation, and violence. *Group Processes and Intergroup Relations*.
- Na, L., & Ng, B. (2014). Pantayong Pananaw o Pantasyang Pananaw Lamang?: Kamalayan sa mga Konsepto/Dalumot ng Bayan, mga Tinig mula sa Ibaba. *Saliksik E-Journal*, 238–258.
- Oprisko, R. (2012). *Honor: A Phenomenology*. Routledge: New York.
- Pe-Pua, R., & Protacio-Marcelino, E. a. (2000). Sikolohiyang Pilipino (Filipino psychology): A legacy of Virgilio G. Enriquez. *Asian Journal of Social Psychology*, 3, 49–71. <https://doi.org/10.1111/1467-839X.00054>
- Purity. (n.d.). In Alleydog.com's online glossary. Retrieved from: <https://www.alleydog.com/glossary/definition-cit.php?term=Purity>
- Reyes, J. (2015). Loob and Kapwa: Thomas Aquinas And a Filipino Virtue Ethics. *Humanities and Social Sciences Group*. Institute of Philosophy.
- Salazar, Z. (1985). Four Filiations in the Philippine Psychological Thought. In A. Aganon and M. David (Eds.) *Sikolohiyang Pilipino: Iyu, Pananaw at Kaalaman*. (New Directions in Indigenous Psychology). Manila: National Book Store
- Salazar, Z.A. (1998b). Konklusyon: Bagong Historiograpiya: Kapilipinuhan at Kamalayang Malayo. In Z.A. Salazar, *The Malayan Connection: Ang Pilipinas sa Dunia Melayu*. Quezon City: Palimbagan ng Lahi.
- San Juan, E. Jr. (2016). Lagda ni Andres Bonifacio: Paghamon sa tadhana, himagsikan, at pagtupad sa kapalaran ng sambayanang Pilipino. Social Science Diliman.
- Sasaran, E. (2006). People Power a Consistent Ethic of Dignity the Philippines People Power Movement.

- Stewart, C. (2015). Honor and Shame. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 11. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.12086-0>
- Stich, S. & Warfield, T. (2003) The Blackwell Guide to Philosophy of Mind. *Blackwell Philosophy Guides*.
- Yacat, J. (2005). Making Sense of Being and Becoming Filipinos: An Indigenous Psychology Perspective. *Philippine Journal of Psychology* Vol. 38, No. 2, pp. 19-37. University of the Philippines Diliman.